

บทที่ ๑

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาโดยเนื้อหาเป็นการดำเนินการที่กระทำไปเพื่อคลี่คลายข้อเท็จจริงหรือยืนยันความผิด หรือเพื่อความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือเพื่อการกำหนดโทษ หรือมาตรการอื่น ๆ นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญายังเป็นการกระทำเพื่อให้กฎหมายอาญาได้มีการบังคับใช้ และเพื่อทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม¹

หลักการดำเนินคดีอาญาได้พัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่เดิมการลงโทษมีลักษณะเป็นการแก้แค้นทดแทนซึ่งเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินการทดแทนต่อผู้กระทำผิดกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นหลักการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายต่อมาที่มีความเห็นกันว่า การกระทำความผิดอาญา นั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมด้วยจึงมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเกิดขึ้นมาและประการสุดท้ายก็ได้มีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเกิดขึ้นซึ่งในปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่จะนำไปใช้²

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ คณิต ฌ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญากับความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง" วารสารอัยการ (มิถุนายน 2524) หน้า 53.

² นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา" วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532, หน้า 7.

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นใหม่ เดิมที เดี่ยวการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาแบบ เดิมจึงปะปนไปกับการดำเนินคดีแพ่ง³ ก่อนที่จะมีหลักการดำเนินคดีโดยรัฐเกิดขึ้น นอกจากจะมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักการ ดำเนินคดีอาญาอีกหลักหนึ่ง เรียกว่าหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งเป็นการ ดำเนินคดีอาญาที่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษ และได้ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ รวมทั้งในประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายของประเทศอังกฤษมาจนทุกวันนี้⁴

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษ ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย และมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษปัจจุบันส่วน มากตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินคดีขึ้นก่อน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของ Director of public Prosecution หรือที่เรียกกันว่า D.P.P. และในบางกรณี D.P.P. ก็ จะเข้าดำเนินคดีเสียเองหรือเข้าควบคุมอย่างใกล้ชิด ส่วนในศาลก็ใช้ Barrister เป็นผู้แทนแผ่นดิน⁵

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงาน ของรัฐเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาคือพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้แต่ในประเทศที่ถือ หลักการดำเนินการคดีอาญาโดยรัฐโดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดี ได้บ้างเช่นกัน แต่จะมีการจำกัดประเภทและฐานความผิดเอาไว้ด้วย⁶

^{3, 4} คณิต ณ นคร "กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา" (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 7.

^{5, 6} เรื่องเดียวกัน

การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของรัฐ อาจเป็นการดำเนินคดีอาญาตามหลักกฎหมายหรือตามหลักดุลพินิจก็ได้ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศแต่สำหรับประเทศไทยนั้น การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ส่วนการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นจะใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ⁷

การดำเนินคดีอาญาโดยใช้หลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีขึ้นเองโดยลำพังเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหานั้นต่อไป⁸

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจจะไม่ดำเนินการสอบสวนก็ได้ และเมื่อได้ทำการสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องได้ด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดี⁹

เนื่องจากในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป ประเทศต่าง ๆ ได้เลิกใช้ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนและเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปในจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันพิเศษ กล่าวคือ การลงโทษนั้นต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขาได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นอีก¹⁰ ดังนั้น หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจมากขึ้นแม้ในประเทศเยอรมันซึ่งใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดลงไปอีกมากโดยบัญญัติให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีหรือไม่ฟ้องคดีได้ด้วย¹¹

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁸⁻¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-117

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ¹² ซึ่งโดยหลักแล้วองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้สิทธิในการฟ้องร้องคดีอาญาแก่เอกชนผู้เสียหายด้วย¹³ ฉะนั้นในการดำเนินคดีอาญาบางครั้งจึงมีทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ ซึ่งจะทำให้ศาลต้องทำไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ทำให้เกิดการสูญเสียเวลา และในบางครั้งอาจทำให้ผู้ต้องหาที่ถูกฟ้องได้รับความเดือดร้อนในการที่ต้องจัดหาทนายความเพื่อมาชก้านรวมทั้งอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่พยานที่ต้องมาศาลอีกด้วย นอกจากนี้แม้ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลด้วยการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้อีก โดยไม่ถูกผูกพันโดยกระบวนการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นโดยเด็ดขาดแล้วแต่ประการใด นอกจากนี้อาจมีในบางกรณีที่มีการนำความเท็จมาฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะมีบทบัญญัติกฎหมายลงโทษการฟ้องเท็จในคดีอาญาไว้แล้วก็ตาม¹⁴ แต่การฟ้องเท็จดังกล่าวก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ¹⁵ ซึ่งถ้าหากกระบวนการยุติธรรมของรัฐไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการฟ้องเท็จ หรือไม่สามารถตรวจสอบพิสูจน์การฟ้องเท็จนั้นได้ภายในระยะเวลาอันสมควรแล้ว ก็ย่อมจะเกิดผลร้ายต่อบุคคลที่ถูกฟ้องเท็จนั้นอย่างมาก และยังทำให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย ข้อสำคัญ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 146.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28.

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 175.

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3488/2528, 3152/2529, 238/2530,

อีกประการหนึ่งก็คือผู้เสียหายมักจะคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนแต่เพียงอย่างเดียว การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายโดยมากจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะชนแต่ประการใด และบางครั้งก็เป็นการฟ้องคดีโดยที่มีความประสงค์จะใช้ผลของคดีอาญา เป็นการบีบบังคับให้ฝ่ายจำเลยต้องยินยอมปฏิบัติตามในการที่จะต้องชำระหนี้ในทางแพ่งตัวอย่างเช่นการฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งมีสภาพเป็นเสมือนเครื่องมือบีบบังคับให้มีการชดใช้เงินกันตามมูลหนี้ในทางแพ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ผลกระทบจากการที่กฎหมายให้สิทธิเอกชนผู้เสียหายทำการฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางดังกล่าวข้างต้น ยังผลให้การอำนวยความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นแก่ทุกฝ่ายรวมทั้งฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาอาจจะไม่สามารถทำได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงสมควรที่จะได้ทำการพิจารณาถึงสิทธิฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายว่าควรที่จะได้มีการจำกัดสิทธิในการฟ้องคดีเพียงใด

1.2 สมมติฐาน

ในคดีอาญาที่รัฐใช้ดุลพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรดำเนินคดีนั้นอีกต่อไปโดยมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว สมควรหรือไม่ที่จะให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีนั้นได้อีกโดยไม่มีขอบเขตจำกัด เนื่องจากอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินคดีอาญาของรัฐรวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาด้วย

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงทฤษฎีและแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบการดำเนินคดีอาญาตลอดจนวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาและการลงโทษโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ และเพื่อทราบถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย

1.3.2 เพื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการ และแนวความคิดในการที่ให้สิทธิประชาชน หรือผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาและศึกษาถึงบทบาทขององค์กรของรัฐที่เข้ามาควบคุมการฟ้องคดีอาญาของประชาชนหรือผู้เสียหายโดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ

1.3.3 ศึกษาวิเคราะห์ถึงความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 และศึกษาถึงกระบวนการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ซึ่งกระทำโดยพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาสิ่งคดี

1.3.4 ศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการที่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอมาตรการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะทำการศึกษาคณะผู้ และแนวคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย หลักการดำเนินคดีอาญา ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ และประเทศไทย วิวัฒนาการและแนวความคิดในการที่ให้สิทธิเอกชนฟ้องคดีอาญา และศึกษาถึงบทบาทขององค์กรของรัฐที่เข้ามาควบคุมการฟ้องคดีอาญาของเอกชนโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ วิเคราะห์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 โดยมีขอบเขตศึกษาถึงกระบวนการดำเนินคดีอาญาของรัฐซึ่งกระทำโดยพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาสั่งคดี และศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการที่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34 โดยมีขอบเขตศึกษาเฉพาะกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้ว สิทธิการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายควรจะถูกจำกัดลงเพียงใด แต่วิทยานิพนธ์นี้จะไม่กล่าวถึงในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้วและภายหลังพนักงานอัยการจึงมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี เนื่องจากในกรณีหลังนี้คดีดังกล่าวอยู่ในกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแล้วไม่ใช่เป็นเรื่องก่อนคดีขึ้นสู่ศาล

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงทฤษฎี แนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบการดำเนินคดีอาญาในต่างประเทศและในประเทศไทยตลอดจนวิวัฒนาการ และแนวความคิดที่ให้สิทธิประชาชนหรือผู้เสียหายฟ้องคดีอาญา บทบาทของรัฐในการเข้าควบคุมการฟ้องคดีอาญาในประเทศไทย และต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณากำหนดข้อเสนอแนะในการพัฒนากระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยต่อไป

1.6.2 ได้ทราบถึงข้อบกพร่องของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีที่เกี่ยวกับสิทธิในการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายในกรณีที่รัฐใช้ดุลพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ควรดำเนินคดีอาญาอีกต่อไป โดยมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความเหมาะสมต่อไป

1.6.3 เพื่อเป็นการกระตุ้นให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับกระบวนการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน ซึ่งถูกบุคคลบางจำพวกใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทดแทนหรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังต่อไป

1.6.4 ใช้เป็นข้อมูลสำหรับศึกษาค้นคว้าต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย